

Виповнюється 80-річчя Карпатсько-Дуклянської операції, яка була історично найбільшою військовою операцією на території Словаччини та однією з найбільших гірських битв Другої світової війни.

Близько 23 тисяч солдатів загинули або були поранені під час боїв на Дуклянському перевалі, метою яких було з'єднати наступаючі чехословацькі війська з повстанськими

▲ Урочистий акт покладання вінків до пам'ятника на Дуклі.

На Дуклянському перевалі відзначили 80-річчя Карпато-Дуклянської операції

силами в Словацькому національному повстанні.

У неділю, 6 жовтня 2024 року, на Дуклянському перевалі та Свиднику відбулися урочистості з нагоди 80-ї річниці Карпато-Дуклянської операції. На них були присутні президент Словацької Республіки і головнокомандувач Збройних сил Словацької Республіки Петер Пеллегріні та інші посадові особи держави.

Петер Пеллегріні виступив з промовою на Меморіалі чехословацького армійського корпусу на Дуклі. Він заявив, що Карпато-Дуклянська операція є прикладом незламної національної гордості та рішучості у бороть-

бі проти нацистського гніту. «У той же час, це також постійний попереджувальний сигнал проти небезпеки, яка ховається у вигляді фашизму, екстремізму і нетерпимості навіть сьогодні», – заявив він.

Він зазначив, що це пам'ятне та історичне місце, яке 80 років тому стало свідком безсумнівного героїзму, але також і величезних страждань. «Місце, де наша нинішня свобода була куплена кров'ю наших батьків і дітей», – сказав він.

Він вшанував пам'ять героїв Карпато-Дунайської операції, боїв за визволення Словаччини та Словацького національного повстання. «Дякую вам за вашу мужність, рішучість та відданість влас-

ним життям в ім'я свободи та кращого майбутнього. А словацькому народу належить визнання того, що він зміг об'єднатися заради спільної мети, подолати розбіжності в поглядах і почати з вигнання фашизму зі словацької території», – сказав президент.

Він нагадав про величезну кількість полеглих на Дуклі з лав 1-го Чехословацького армійського корпусу, а також Червоної армії. Він зазначив, що в даний час в сусідній Україні йде регулярна війна, яка приносить сотні тисяч жертв.

«День за днем на території України, а тепер і на території Росії, гинуть невинні люди, руйнуються цінності, які будувалися роками, і, перш за все, назавжди знищується

віра людей в те, що цивілізований світ у 21 столітті не буде вирішувати свої конфлікти на полі бою», – сказав він.

Наш обов'язок – вшанувати пам'ять про найважче здобуту військову перемогу в нашій новітній історії і найкривавішу битву на території Словаччини. Про це у своєму виступі сказав заступник голови Національної Ради Словацької Республіки, відповідальний за її управління, Петер Жига (Hlas-SD).

«Наша Словаччина – вільна країна, хоча іноді здається, що ми цього не цінуємо і сприймаємо як належне. При цьому нам довелося дорого викупити нашу свободу життями наших солдатів і наших союзників», – сказав Жига на Меморіалі чехословацького армійського корпусу в Дуклі. Він вказав на жахи війни, страждання і багато змарнованих життів.

Він заявив, що свобода, мир, звичайне людське щастя і задоволене життя – це ті цінності, за які солдати боро-

лися в 1944 році і за які варто боротися сьогодні.

Важливість Карпато-Дуклянської операції підкреслив і прем'єр-міністр Словацької Республіки Роберт Фіцо (Smer-SD). У своїй промові на меморіалі він нагадав, що поряд з солдатами Чехословацького армійського корпусу в ній воювали і червоноармійці, які принесли великі жертви.

Він підкреслив, що свобода прийшла до Словаччини зі Сходу і наголосив на необхідності збереження історичної пам'яті.

«Фактом є те, що ця операція відволікла значну частину німецьких військ, які в іншому випадку потопили б Словацьке національне повстання в крові», – сказав Фіцо. За його словами, рішення про початок Карпато-Дуклянської операції врятувало багато життів у Словаччині, хоча й призвело до великих жертв у цьому регіоні.

-р-

В Ужгороді відбулась зустріч прем'єрів Словаччини та України

В Ужгороді 7 жовтня 2024 р. відбулась зустріч прем'єр-міністрів Словаччини та України Роберта Фіца та Дениса Шмигала.

Роберт Фіцо під час зустрічі заявив, що «не проти» вступу України в ЄС, проте «холодно» ставиться до членства України в НАТО.

«Ми не будемо ставити перешкоди до вашого шляху щодо членства України в ЄС. Будуть країни, які будуть проти, щоб Україна швидко стала членом Європейського Союзу. Я кажу це відкрито і чітко. Хочемо надати вам свій досвід вступу. Цей досвід цікавий та цінний. Ми досить

холодно ставимося до членства України в НАТО, але будемо брати участь у всіх конференціях», – зазначив Фіцо.

Він додав, що «словацький уряд підтримує всі мирні плани України, а також підтримує президента Зеленського та його формулу миру».

«Словаччина зацікавлена у відновленні України та в добросусідських відносинах. Ми розуміємо, що цей мир має бути для вас якісним, стійким. Ви маєте мати безпекові гарантії, і ми це розуміємо. Будемо підтримувати усі ініціативи для досягнення цієї мети», – сказав словацький прем'єр.

Роберт Фіцо зауважив, що «наразі Словаччина готує новий пакет фінансової допомоги Україні. Також словацький уряд готовий дати пакет військової допомоги, проте це буде нелетальна зброя».

«Ми хочемо, щоб Україна достойно Perezимувала. Також за потреби ми готові надавати електроенергію», – додав Фіцо.

Денис Шмигаль констатував, що «сторони досягли згоди щодо завершення роботи над вісьмама двосторонніми документами, зокрема щодо спільного контролю на пунктах пропуску. Їх планують підписати до кінця поточного року».

Також український прем'єр зазначив, що подякував Р. Фіцові за готовність Словаччини ділитися власним досвідом та надавати експертну допомогу на шляху України до ЄС.

Роберт Фіцо та Денис Шмигаль підписали спільну декларацію, де чітко зафіксували чотири ключові вектори взаємодії:

– посилення політичного діалогу та побудова добросусідських відносин;

– підтримка суверенітету та територіальної цілісності України;

– засвідчення прогресу у реалізації трьох ключових проєктів: реконструкція інтерконектора, пряме залізничне сполучення та модернізація прикордонної інфраструктури;

– розвиток співпраці в політичній,

▲ Прем'єр-міністри Словаччини та України Роберт Фіцо (вліво) та Денис Шмигаль.

економічній, енергетичній, оборонній, відновлювальній, гуманітарній, освітній, науковій, медичній та інших сферах.

Також глави урядів України та Словаччини підписали: протокол про реадмісію, який передбачає вдосконалення алгоритму повернення громадян Словаччини та України до держав походження.

– меморандум про взаєморозуміння між міністерствами освіти

України та Словаччини, який передбачає підтримку українських студентів та вчителів у Словаччині, пряме співробітництво між закладами освіти, співробітництво у сфері інноваційної діяльності.

– меморандум про співпрацю між аграрними міністерствами. Зокрема, щодо приведення української правової бази до європейських стандартів.

-р-

Фото: Закарпаття онлайн.

50 огляд народних пісень «Маковицька струна»

Субота, 9.11.2024, о 15.00 і 19.00 год.

Спортивний зал «Мир»

БАРДІЇВ

Неділя, 10.11.2024, о 15.00 год.

Велика сцена Театру ім. Й. Заборського

ПРЯШІВ

Про діяльність Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини, що друкує українська преса Словаччини – газета «Нове життя», журнали «Дукля» і «Веселка» – можна довідатись, відкривши фейсбук чи вебсторінки:

<https://rusini-ukrajinci.sk>

<https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/>

<https://ukrsvit1.com.ua/zmi>

<http://ukrajinci.sk/novezytta.html>

Сниною неслася духовна пісня

6 жовтня ц. р. в Снині відбувся вже 32-ий Фестиваль духовної пісні. Він був заснований у 1990 році, як один з перших фестивалів такого роду в Словаччині. За понад 30 років на ньому виступали десятки співацьких хорів, груп та солістів різних конфесій, але й світських виконавців зі Словаччини, але й інших країн Європи.

Але фестиваль – це не лише концерт. То є і ряд супровідних акцій в Снині та околиці. В суботу, 5-го жовтня, гості з України – камерний хор «Воскресіння» з міста Івано-Франківськ мав виступити з концертом в селі Радвань над Лабірцем, та, на жаль, із-за технічних проблем на словацько-українському кордоні хор затримався і концерт не здійснився. Та, як сказав після виступу на сцені синського Дому культури член ЦР СРУСР Варфоломій Сотак, усі радванчани вірять, що цей прекрасний хор все-таки колись в майбутньому покаже своє блискуче мистецтво і в їхньому селі. Але хор, крім виступу на фестивалі, заспівав в неділю, 6 жовтня, і на святій літургії в греко-католицькому храмі Успенія Пресвятої Богородиці в селі Пихні, а Український народний хор «Карпати» з Кошиць – в греко-католицькому храмі Благословенного ієромученика Василя Гопка в міській частині Снини Брегі.

На початку фестивального концерту учасників та глядачів о 14.30 год. символічно привітала домашня фольклорна група «Старинчанка» молитвою «Отче наш». Потім прямо на сцені керівники окремих колективів записалися у пам'ятну книгу міста Снини.

Фольклорна група «Старинчанка» виникла у 1987 р. як символ утримання народних традицій жителів семи сіл, які були переселені, щоб дати місце водоймищу Старина, яка постачає питною водою значну частину Східної Словаччини. Художнім керівником групи є Ірина Малинич, організаційним – Злата Фундак.

Миколай Чудотворець – один з найбільш шанованих святих, завдяки якому люди моляться і просять про допомогу. Цьому шанованому святому засвячено цілий ряд храмів та монастирів, між ними і відомий монастир у Малому Березному на Закарпатті.

Парафіяльний хор «Fides», який діє при Малоберезнянському Монастирі святого Миколая Отців Василіян був заснований у 2017 року за ініціативи о. Луки Буняка, Чину Святого Василя Великого, який в той час був ієромонахом при цьому монастирі. На сьогоднішній день колектив нараховує 15 осіб, його керівником та диригентом є Неля Глодан. У репертуарі хору є Божественна Літургія, ряд церковних творів на різні свята, церковні пісні, патріотичні та козацькі пісні. За період свого існування хор супроводжує своїм співом основні святкові богослужіння, співає щонеділі Святу Літургію

Новій Весі, Завадці, Левочі, Смольнику та інших населених пунктах. Хор розпочав свій шлях близько двох десятиліть тому. Він неодноразово брав участь у Фестивалі духовної пісні в Снині та фестивалі хорів східного обряду «Господи помилуй» в Порачі. В даний час хор очолює диригент Тетяна Канишак. Хор у Снині представився духовними піснями на церковнослов'янській, сербській та румунській мовах.

Камерний хор «Воскресіння» був заснований у 2009 році в місті Івано-Франківськ на Західній Україні. Над його коліскою стояв диригент Володимир Рудницький. За ним цілий ряд успішних концертів та виступів на різних святах. Крім іншого, хор став лауреатом міжнародного конкурсу хорової музики «Гайнувка 2012» в Польщі, де здобув першу премію у категорії професійних хорів. У 2012 р. хор «Воскресіння» служив Божественну Літургію за головним престолом найбільшого християнського храму світу – Базиліки святого Петра у Ватикані. У 2013 р. – лауреат четвертого всеукраїнського конкурсу молодих вокалістів ім. Ірини Маланюк (м. Івано-Франківськ). 2013 рік – під керівництвом В. Рудницького хор «Воскресіння» став лауреатом другої премії на міжнародному конкурсі «Varsovia Cantat 2013» в столиці Польщі – Варшаві. І це лише незначна частина успіхів цього колективу. Прізвище диригента Володимира Рудницького занесене до Української музичної енциклопедії.

Виступ цього знаменитого хору став найкращим завершенням 32 Фестивалю духовної пісні в Снині. Йому, але й всім іншим учасникам слід подякувати за те, що прийняли запрошення і приїхали до Снини, аби на практиці показати свою любов до Бога, духовної пісні, до культури, справ народних і до людей.

Головним організатором фестивалю був Союз русинів-українців Словачької Республіки, співорганізаторами – Міський культурний та освітній осередок та місто Снина, яке разом з Фондом підтримки культурних національних меншин фінансово сприяли проведенню фестивалю.

Академія культури і мистецтв в Ужгороді є комунальним закладом вищої освіти Закарпатської обласної ради. Перед початком фестивального концерту в Снині її ректор Наталія Шетеля та голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словачької Республіки Павло Богдан підписали Угоду про партнерство. Конкретизацією співпраці стало й те, що зразу після підписання угоди на сцені фестивалю представилася студентка 2-го курсу академії Мирослава Мацола, яка глядачам заспівала дві пісні: «Аве Марія» та «Боже, я молюсь за Україну».

Хор православної церкви Святого Климента Охридського в Списській Новій Весі об'єднує любов до християнської віри та церковного співу. Члени хору походять з православних церковних громад у Списській

Новій Весі, Завадці, Левочі, Смольнику та інших населених пунктах. Хор розпочав свій шлях близько двох десятиліть тому. Він неодноразово брав участь у Фестивалі духовної пісні в Снині та фестивалі хорів східного обряду «Господи помилуй» в Порачі. В даний час хор очолює диригент Тетяна Канишак. Хор у Снині представився духовними піснями на церковнослов'янській, сербській та румунській мовах.

Камерний хор «Воскресіння» був заснований у 2009 році в місті Івано-Франківськ на Західній Україні. Над його коліскою стояв диригент Володимир Рудницький. За ним цілий ряд успішних концертів та виступів на різних святах. Крім іншого, хор став лауреатом міжнародного конкурсу хорової музики «Гайнувка 2012» в Польщі, де здобув першу премію у категорії професійних хорів. У 2012 р. хор «Воскресіння» служив Божественну Літургію за головним престолом найбільшого християнського храму світу – Базиліки святого Петра у Ватикані. У 2013 р. – лауреат четвертого всеукраїнського конкурсу молодих вокалістів ім. Ірини Маланюк (м. Івано-Франківськ). 2013 рік – під керівництвом В. Рудницького хор «Воскресіння» став лауреатом другої премії на міжнародному конкурсі «Varsovia Cantat 2013» в столиці Польщі – Варшаві. І це лише незначна частина успіхів цього колективу. Прізвище диригента Володимира Рудницького занесене до Української музичної енциклопедії.

Виступ цього знаменитого хору став найкращим завершенням 32 Фестивалю духовної пісні в Снині. Йому, але й всім іншим учасникам слід подякувати за те, що прийняли запрошення і приїхали до Снини, аби на практиці показати свою любов до Бога, духовної пісні, до культури, справ народних і до людей.

Головним організатором фестивалю був Союз русинів-українців Словачької Республіки, співорганізаторами – Міський культурний та освітній осередок та місто Снина, яке разом з Фондом підтримки культурних національних меншин фінансово сприяли проведенню фестивалю.

–пб–

Слово про Фестиваль духовної пісні

32 Фестиваль духовної пісні у м. Снина Словачької Республіки зібрав сотні учасників і став яскравою подією для всіх, хто цінує духовну пісню та музику.

Творчі колективи та окремі учасники з України, Словаччини демонстрували свої таланти, пропагуючи музику добра і світла.

Серед учасників – талановита студентка Академії культури і мистецтв Закарпатської обласної ради Мирослава Мацола (викладач – заслужений працівник культури України Валентина Зелінка) представила на суд вибагливому європейському глядачеві улюблені духовні пісні нашого народу.

Першим номером вона заспівала одну із найпопулярніших і найстаріших лемківських пісень «Верше мій, верше» про тугу за рідними горами і за коханням. Співала так ніжно, що з перших акордів у залі запанувала тиша, яку відтак обірвали гучні оплески.

▲ Під час перебування у Словаччині ректор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради Наталія Шетеля та голова Центральної ради Союзу русинів-українців Словачької Республіки Павло Богдан 6 жовтня 2024 року в Снині підписали Угоду про партнерство між Союзом русинів-українців Словачької Республіки та Академією культури і мистецтв. Метою угоди є здійснення спільних акцій та сприяння транскордонному співробітництву між СРУСР та Академією культури і мистецтв.

Карпатянин в Пряшеві

5 жовтня в Театрі ім. Олександра Духновича в Пряшеві глядачі мали можливість побачити програму фольклорного колективу «Карпатянин-сеньйор», що працює при Центральній раді Союзу русинів-українців Словачької Республіки. В програмі, названій «Карпатянин в Пряшеві», колектив показав декілька інтересних танців, як, наприклад, «Колеско і Хороводи» з Вільшавиці, а жіноча співацька група заспівала українські та місцеві народні пісні. Танці «Карпатянина» супроводила народна капела «Шаркани». Гостем концерту «Карпатянина» була чоловіча співацька група «Поляна», яка працює при Регіональній раді СРУСР в Кошицях. Заповнена зала Театру ім. О. Духновича подякувала за концерт щирими, довготривалими оплесками.

–пб–

–пб–

Пісня-молитва «Аве Марія» до Пресвятої Богородиці звучала у виконанні Мирослави душевно і красиво. А ще – боїсно, бо ж усі українки на колінах просять Божу Матір за своїх синів і братів, що на фронтах понад 950 днів, за мир в Україні!

І як продовження своєї молитви М. Мацола вплела у пісенний віночок найвідоміший твір композиторки Крістини Загаріної «Боже, я молю за Україну».

Це були зворушливі та незабутні хвилини тепла, любові та надії на краще завтрашнє.

Усі учасники народжені відзнаками фестивалю та пам'ятними подарунками.

«Наша Мирослава Мацола виступила дуже гарно, продемонструвала високий рівень вокальної майстерності. Пишаюсь нашими студентами та бажаю їм нових творчих вершин, викладачам – натхненної

праці», – резюмувала ректор Академії культури і мистецтв Закарпатської обласної ради, доктор педагогічних наук, доцент, заслужений працівник культури України Наталія Шетеля, яка перебувала з робочим візитом у м. Снина Словачької Республіки та підтримувала студентку на фесті.

І все буде Україна!

Сайт Академії культури і мистецтв, Ужгород.

Мілан Бобак на вісімдесять сходиці життя

28 вересня 2024 року своє вісімдесятиріччя відзначив журналіст, поет і громадський діяч Мілан Бобак. Народився він в Пихнях на Снинщині, проте все подальше його життя пов'язане з Кошицями і Пряшевом. З цієї нагоди Союз русинів-українців

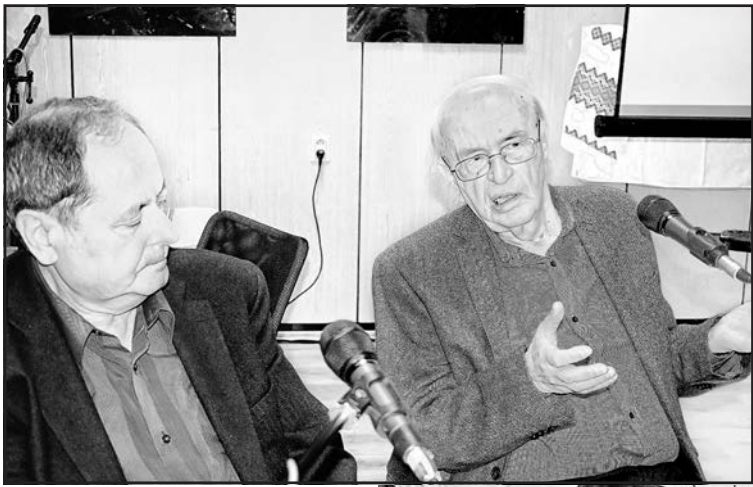
випробувань. Загадку життя Мілан Бобак пробує розкрити в багатій метафорі його поезії. Вона далека від вербалізму і багатослів'я. Вона скута в строгі поетичні закономірності. Його поезія далека від прокламацій і лозунгів, їй чужі різні ізи, якими пробує пишати

роду, але різних національно-культурних орієнтацій, не знаходять дорогу до себе, не потребують її знаходити. Між ними запанувала небачена досі порожнеча.

Такі і подібні питання, які були поставлені під час зустрічі, не залишили нікого байдужим, бо Мілан Бобак з висоти свого віку вже може бачити те, що колись, можливо, не бачив і ще більш критично глянути на те, що в сучасному відбувається в культурі русинів-українців Словаччини.

Хай було б побільше таких зустрічей, щоб був час обміркувати нашу сучасність і окреслити можливі шляхи нашого поступального розвитку.

В ході бесіди літературний критик Йосиф Шелепець розкрив творчу манеру письма Мілана Бобака, а голова Співки українських

▲ Бесіду з Міланом Бобаком (на фото вправо) вів Павло Богдан.

Словацької Республіки та Співка українських письменників Словаччини, в рамках циклу «НЕЗНАЙОМІ ЗНАЙОМІ» підготували зустріч з Міланом Бобаком, яка відбулась 9 жовтня 2024 року в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві.

На цей раз за спільним столом зустрілись два журналісти – Павло Богдан і Мілан Бобак, життя яких безпосередньо пов'язане з культурно-національним життям русинів-українців Словаччини. Як і можна було сподіватись, увазі Павла Богдана не уникла ні одна визначніша подія в житті і творчому шляху Мілана Бобака, адже йому, як і багатьом з присутніх на зустрічі, довелося вступати у рішення або хоча б бути свідками складних процесів розвитку культури русинів-українців на зламі двадцятого і двадцять першого століть. Питанням є, чи розвиток культури русинів-українців за той час пішов на користь національної меншини або ні.

Міланові Бобаку довелося перед публікою відповідати на запитання Павла Богдана, в яких в сконденсованій формі охоплені плюси і мінуси русинів-українців на ділянці культури, здобутки і втрати нашої меншини, причини, які прискорюють асиміляцію русинів-українців і ведуть їх до втрати ними своєї національної ідентичності.

Отже, своїм баченням суспільного становища русинів-українців Мілан Бобак певним чином відповів про його громадську роботу, в тому числі на посаді заступника голови Центральної ради СРУСР.

Друга площина торкалася його поетичної і перекладацької творчості. В ній скрита загадка. Загадка – куди прямує, в якому світі опиняється людина в час

▲ Про особливості творчої манери Мілана Бобака розповів Йосиф Шелепець (на фото вправо).

▲ Частина учасників зустрічі.

наша сучасність, шукаючи вихід з кризи, в якій опинилось людство і людина в сучасному світі. Найкраще це бачать українці в материковій Україні, де вони під твердим військовим чоботом північного сусіда опинилися на межі існування чи смерті.

Здавалось би, поезія далека від життя. Та це не так. Бо поезія містить в собі драму, яка відбувається в макро- і мікросвіті людини, від цього світу людина не втече. Не втече від сучасних випробувань і наша культура, опинившись на цю пору не лише у фінансовій мізерії, до якої додається (що ще гірше) й моральна дисфункція, коли люди одного

письменників Словаччини Іван Яцканин вказав на ширші виміри діяльності ювіляра на ділянці культури, в тому числі те, що зусиллями Мілана Бобака на теренах Східної Словаччини організувались Дні українського кіно, що сприяло популяризації у нас здобутків української кінематографії.

За рішенням Центральної ради СРУСР Мілана Бобака було нагороджено вітальним листом, який йому вручив голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан.

В художній програмі виступив Віктор Гащак, який виконав віночок улюблених українських пісень.

-мі-

Фото Мирослава Ілюка.

▲ Бесіду з Йоланою Марушак вела Марія Белей (вліво).

Мистецтво вчительки

Звичайний тижневий день, яким був 25-ий вересень, змінився після обіду на трохи незвичайну середу, бо у Словацько-українському культурному та інформаційному центрі у Пряшеві відбулась дальша цікава акція із серії «Незнайомі знайомі». На цей раз центральною постаттю була колишня вчителька Середньої педагогічної школи у Пряшеві Йолана Марушак. У неї був цього року визначний ювілей, тому Регіональна рада СРУСР вирішила покликати вчительку на ближче познайомлення. Розмову вела також колишня вчителька Гімназії Т. Г. Шевченка з українською мовою навчання Марія Белей.

Пані Йолана розпочала розмову своїм дитинством, яке пройшло у селі Пихні на Снинщині. Після закінчення восьмого класу здала прийомні екзаменати в середню школу, яку закінчила у 1961 році, коли поступила на Філософський факультет Кошицького університету П. Й. Шафарика у Пряшеві. Зачарувала її історія та українська мова. Тоді втратила маму, а згодом і батька, який трагічно загинув. Залишилась сама із сестрою Мілушкою. На роботу вийшла у 1966 році і відтоді працювала вчителькою у Середній педагогічній школі в Пряшеві.

ли в Україні в місті Кременець. Багато років була членкою журі, яке оцінювало виступи учасників – учнів основних і середніх шкіл, огляду з художньо-

▲ Йолана Марушак.

го читання ім. О. Духновича у Пряшеві.

Співпрацювала із культурними діячами СРУСР, наприклад, Андрієм Каршком, Анною Дерев'яник, Іваном Бабином, Юрієм Дацком та іншими.

Акцію музично підготував музикант Віктор Гащак, який демонстрував фотографії з життя і діяльності Йолани Марушак на відеопроєкції та заспівав її улюблені пісні.

Свій досвід із практичного життя узагальнила у збірни-

▲ Частина учасників бесіди.

ку казок, віршів, приказок та прислів'їв «Нашим дітям», який вийшов у 1995 році. На пенсії вже відпочиває, але не забуває і про акції в Центрі української культури, де відвідує також подібні культурні програми. Учасники бесіди довідалися із її життя і про такі сторінки, про які так часто не знають і не дізнаються від нікого. До даного вечора вони були б для людей невідомими.

Маруся БЕЛЕЙ.

Уклін Янові Лазорику На марго програми «Poklona» фольклорного ансамблю «Врановчан»

29-го вересня цього року на великій сцені Театру Йонаша Заборського в Пряшеві переповнений зал з насолодою слідкував небувалу програму «Poklona» фольклорного ан-

самблю «Врановчан» з Вранова. У програмі колектив віддав пошану визначному діячеві шариської культури, фольклористу, учителю, невтомному пропагаторові кодифікації шариської говірки Янові Лазорику.

Найбільша заслуга у підготовці програми належить Степанові Коцаку і його сину Петрові. На сцені було показано все життя Яна Лазорика, якого дуже реалістично відтворив Степан Коцак. Він на сцені був показаний як молодий учитель початкової школи, який заховався до молоді дівчини Еми, майбутньої його дружини.

Яна Лазорика дуже вчарували села Київ, Раславиці чи Шариське Ястраб'є,

звідки на сцені було показано фрагмент з кийовської *Дрібної*, яровницького танцю *До шафлика*, із Шариського Ястраб'я танець *Скакана* та зразки циганської музики. Не забув і про село Койшів, звідки були взяті *Хороводи* і *Каричка*.

Дуже важливим у житті Яна Лазорика був музичний інструмент *гайдця*. Лазорик запорадиливо збирав історичні документи й окремі артефакти, які зберігаються сьогодні в Любовнянському музеї у Старій Любовні. При збиранні експонатів йому на допомогу була автомашинка *Трабант Комбі*, з якою він виїжджав шукати пісні, танці та історичні артефакти.

Велике значення для нього мали вівці і на сцені вівчарська тематика зна-

йшла своє відповідне місце.

Дуже стисло, але правдиво було показано на сцені життя Яна Лазорика, людини, життя якої було пов'язане з фольклором від народження

▲ Ян Лазорик.

і до самої смерті (* 29 вересня 1920, Ториса – † 30 серпня 2015, Кривани).

Бодай би такі Лазорики росли між нами, а творцям бажаємо ще багато таких програм.

І. К.

▲ Сцена з програми «Poklona».

Черговою робочою поїзкою Пряшівського самоврядного краю став Стропківський округ

Третьою зупинкою Пряшівського самоврядного краю в рамках цьогорічних робочих виїздів став Стропківський округ. Голова краю і його команда відвідали округ з єдиною метою, а саме: після взаємного обговорення шукати спільні рішення важливих питань, які можуть допомогти регіону у його розвитку.

У вівторок, 8 жовтня, голова Пряшівського самоврядного краю (ПСК) Мілан Маєрський здійснив чергову робочу поїздку до регіону, цього разу до Стропківського округу. Він обговорив з соціально-економічними партнерами реалізовані та заплановані інвестиції в регіоні та його потенціал.

Основними темами зустрічі були інвестиції в транспортну інфраструктуру та регіональний розвиток. Під час зустрічі також йшлося про освіту, автобусне сполучення, соціальні питання та транскордонне співробітництво. За останні шість років край інвестував 9,4 млн євро в реконструкцію доріг і мостів у регіоні, наразі модернізує транспортні артерії на суму 2,48 млн євро і планує інвестувати в округ ще 3,65 млн євро до 2026 року.

Край також інвестував кошти в ряд проектів зі своїх гран-

тових програм, підтримавши загалом 150 проектів на суму 849 тис. євро з 2018 року. Серед проектів, підтриманих найбільшою сумою, є, наприклад, реконструкція льодової ковзанки в Стропкові на суму 100 тис. євро.

«Ми хочемо і надалі підтримувати округ. Подальші інвестиції в округ також можуть надійти завдяки Інтегрованій територіальній стратегії, в рамках якої наразі виділено 5,7 млн євро на заплановані п'ять проектів. Ці проекти буквально розроблені спеціально для Стропківського округу, бо вони були створені безпосередньо на території з ініціативи місцевих жителів або старостів», – пояснив Мілан Маєрський, голова ПСК.

Зокрема, мова йде про ревіталізацію площі СНП в Стропкові, будівництво автостоянок в районі Домаші у Валкові, а також про модернізацію Основної школи, вул. Грнчарська в Стропкові або будівництво сміттєзбірного майданчика в селі Бзяни і будівництво підтримуючого житла для 12 клієнтів в Домі соціальних служб в Стропкові.

Потенціал для розвитку округу є також в околицях Домаші, де регіон планує побудувати веломаршрут довжиною

понад 38 км, з яких понад 15 км має припасти на Стропківський округ. Мілан Маєрський також підкреслив, що скелетна мережа велосипедних маршрутів, пропонується довжина якої в Стропківському окрузі становить 45 км, все ще перебуває в стадії розробки.

Частиною робочої зустрічі був також контактний пункт, де експерти офісу ПСК надали інформацію про операційні програми та конкурси єврофондів, транспортну та соціальну допомогу, туристичні об'єкти регіону та проект «Паломництво Святої Марії» (Svätomariánska rúť).

Голова ПСК також оглянув пішохідну доріжку, що з'єднує вулицю Хотчанську і село Крушинець, а також туристичну вежу на площі, оскільки в обох випадках край брав фінансову участь у реалізації. Останньою зупинкою в Стропківському окрузі став інспекційний день на будівельному майданчику реконструйованої дороги Пискорівці – Мразівці, яку край реконструює вартістю майже 400 тис. євро. Ділянка загальною довжиною 2,12 км повинна бути готова на початку наступного року.

Леа ЛЕГОТСЬКА,
ПСК.

▲ Загальна світлина працівників Греко-католицької благодійної організації Кошиці і нагороджених.

БЛАГОДІЙНА ПРОЩА 2024

Нещодавно 27.9.2024 в м. Рожнява відбулась 16 Благодійної проща, де зібралося понад 600 працівників архієпархіальних, єпархіальних благодійних організацій Словаччини. На цьому святі праці благодійників, де завжди є чудова спільнота людей з євангельськими цінностями, були оцінені кращі з них. Між трьома оціненими працівниками з Греко-католицької благодійної організації Кошиці – директорка Мгр. Анна Іванкова, *Нагороду за розвиток благодійної справи* отримала Ірина Мацко, українка, поетеса, співачка, майстриня з смт. Бородянка, яка більше 30 років проживає в Кошицях.

Програма свята була насиченою: Святу Месу біля ікони Рожнявської Святої Божої Матері відслужив Монс. проф. Томаш Галіс – словацький римо-католицький єпархіальний єпископ Жилінської єпархії

та президент Словацької католицької благодійної організації.

Далі відбувся святковий благодійний концерт і нагородження працівників архієпархіальних, благодійних організацій Словаччини – тих, хто цього зовсім не очікував. У багатьох з них в очах блищали сльози радості. Дякуємо організаторам Рожнявської єпархіальної благодійної організації та Монс. Станіславу Столаріку, дієцезіальному єпископу Рожнявської дієцезії, за проведення прекрасного свята праці благодійників.

Дякую пані Мгр. Анні Іванковій – директорці Греко-католицької благодійної організації Кошиці за високу оцінку моєї праці. Добрими ділами наповнюємо світ любов'ю, робимо його кращим, бережимо його! Миру всім і добра!

i.m.

▲ Директорка Греко-католицької благодійної організації Кошиці Мгр. Анна Іванкова, Мгр. Ірина Мацкова і Генеральний секретар Словацької католицької благодійної організації Інж. Мирослав Дзуреч під час вручення нагороди.

Інвестор з Нідерландів розпочав будівництво поблизу Пряшева

Пряшів, 3 жовтня – 3 метою зміцнення своїх лідируючих позицій на європейському ринку у виробництві водонагрівальних баків з нержавіючої сталі для різних сфер застосування, компанія De Jong Slovakia буде новий завод поблизу Пряшева. Церемонія закладки першого каменю відбулась 3 жовтня.

De Jong Slovakia є незалежним підрозділом сімейної компанії Rheem Global Water, що базується в Нідерландах. Інвестиції в новий завод становлять щонайменше 60 мільйонів євро, і очікується, що на першому етапі з моменту запуску виробництва, який заплановано на 2026 рік, в ньому буде працювати від 150 до 200 осіб. Завод, що будується, знаходиться в СТР Prešov північ, а девелопер управляє ділянкою, яка раніше була зеленим лугом на головній дорозі з Пряшева в напрямку Польщі. Голландська компанія орендувала тут на довгостроковій основі понад 33 тисячі квадратних метрів, з яких майже 30 тисяч квадратних метрів будуть використовуватися у виробничих цілях.

Під час церемонії представники інвестора повідомили, що вибір на

користь будівництва нового заводу в цьому регіоні ґрунтувався на кількох факторах, але – за словами Арне Ле Гея, керуючого директором Rheem Europe – вони відчували дуже хороший прийом з боку місцевої та регіональної влади. Приматор міста Пряшів Франтішек Ольга висловив переконання, що приходить сучасна компанія, яка застосує правила гідного ведення бізнесу і є стабільною, адже вона існує з 1859 року, а її поточна виробнича програма з інноваційними варіаціями налічує вже сто років. Матуш Мурайда, почесний консул Королівства Нідерландів у Словаччині, що базується в Пряшеві, оцінив крок інвестора як правильний і привітав його в сім'ї голландських інвесторів, які працюють в регіоні Східної Словаччини.

Продукція заводу (кінцевий річний обсяг вироблених резервуарів повинен скласти один мільйон одиниць) призначена не тільки для словацького ринку, але, перш за все, для задоволення зростаючих потреб клієнтів з усієї Європи, а також зі США, Канади, Японії та Австралії.

Йосиф ЮРЧИШИН.

Визволення в періодиці

Газета 1-го Чехословацького армійського корпусу *Za svobodné Československo* (5.3.1945, 2(60), 4, стор. 4) опублікувала статтю під назвою «Východ Slovenska po vojnovej víchrici» про стан у північно-східних регіонах Словаччини в ході визволення країни від фашизму. Ось повний текст:

СХІД СЛОВАЧЧИНИ ПІСЛЯ ВОЄННОГО ШТОРМУ

ОКРУГ БАРДІВ: Окружний національний комітет, а також місцеві національні комітети функціонують в окрузі належним чином. Села в цілому добре збереглися. У Кружльові та деяких інших селах німці спалили кілька будинків влітку під час партизанських боїв. Окружний національний комітет піклується про те, щоб власники спалених будинків отримали необхідну будівельну деревину з державних лісів. Національний комітет намагається відновити постачання старими методами. Велика рогата худоба скуповується на монополній основі і розподіляється між окремими м'ясниками. Щотижня, в базарний день, визначені села від одного нотаріуса постачають необхідну кількість худоби. Наразі місто Бардіїв постачають зерном самі бардівські селяни. Для цього селяни обрали спеціальний комітет, який займається закупівлею зерна.

ОКРУГ СВИДНИК: В окрузі налічувалося 51 село, 40 з них були повністю зруйновані. Населення

здебільшого було евакуйоване до сусідніх округів. Вони починають повертатися до своїх домівок. Поля і покинуті села сильно заміновані. Часто трапляються поранення. Нормальне постачання припинилося вже у вересні 1944 року. У більшості випадків зерно залишалося необмолоченим і спаленим.

ОКРУГ МЕДЖИЛАБІРЦІ: Округ налічує 49 сіл, з яких 18 сіл майже повністю зруйновані, інші села більш-менш пошкоджені. У цьому окрузі не було обмолоту. Зерно було знищене німцями ще в колосках або для корму. Запасів зерна немає, тому що села цього округу були евакуйовані, а в покинутих оселях німці все знищили. Картопля, капуста і буряк залишилися в землі. У всьому окрузі залишилося близько 20 % від нормальної кількості великої рогатої худоби. Коней залишилося від 2 до 10 пар у різних селах. В окрузі спостерігається абсолютна нестача кормів.

ОКРУГ ГІРАЛЬТІВЦІ: Із 60 сіл округу частково пошкоджено лише 7. Загальна кількість населен-

ня округу становить 18 000 осіб. Обмолот у цьому окрузі вже проведено. Окружний національний комітет проводить інвентаризацію запасів зерна в окрузі та організовує закупівлю. Нинішнє поголів'я худоби в окрузі становить близько 40-50% від норми. За умови реального управління, округ зможе забезпечити себе кормами.

Марганський спиртовий завод також вже працює. Він переробляє заморожену картоплю та пшеницю, яка зіпсувалася в ямах, де її ховали. Вироблений алкоголь видається селам округу за талонами, виданими Окружним національним комітетом.

ОКРУГ СТРОПКИВ: В окрузі 50 сіл, з яких 1 – 2 села залишилися неушкодженими, 32 села зруйновані з землю, решта – напівзруйновані. Населення швидко повертається до покинутих будинків (на сьогоднішній день повернулося 70%).

Обмолот завершився лише в південній частині округу, зерно здебільшого згоріло ще в колосі. Окружний національний комітет намагається зібрати деяку кількість зерна в південних районах, які краще збереглися, пропонуючи натомість деревне вугілля та деревину.

Стан худоби катастрофічний. Селяни зберегли по одній-дві корови. Коней дуже мало, і з них половина все ще інфікована (кехома). Велика рогата худоба і коні перебувають у дуже поганому стані, оскільки немає корму.

Переклад з словацької: -мі-

НЕ СТАРІЄМО – ДОРОСЛІШАЄМО

Виставка фотографій в Університетській бібліотеці Пряшівського університету

Пряшів, 3 жовтня 2024 р. – В Університетській бібліотеці Пряшівського університету (UK PU) відбулося відкриття виставки фотографій минулорічних випускників Університету третього віку (UTV) PU. П'ятнадцять фотографів – літніх людей у віці від 62 до 82 років – виставили 53 свої роботи, які охоплюють широкий спектр жанрів.

Станіслав Мігалик вже у тому віці, коли вони можуть сміливо відрізнити справжні цінності від баласту і не потребують «гри» в художників. Вони пройшли довгий шлях від повсюдного клацання до фотографії. Вони подорослішали», – зазначив у своєму виступі Петер Галько, директор Університетської бібліотеки Пряшівського університету.

Він також підкреслив, що кожен з художників-учасників виставки повністю заслуговує на нашу повагу, а також на нашу вдячність за їхню роботу і, перш за все, за їхній позитивний і творчий підхід до життєвих викликів.

«Сьогодні ми відкриваємо візуальні концепції художників, які представляють медіум фотографії. У них є процес, терпіння, сприйнятливості, майстерність, проникливість і безосередність. Я відчуваю цю досконалість фотографічної зрілості в кожному кадрі цієї виставки. Завдяки вам, панове, я також не постарію і хотів би приєднатися до нашої винагородою поваги до чесної праці, яку ми називаємо зрілістю», – оцінив куратор виставки Яро Ондо, викладач Інституту музики та образотворчих мистецтв Філософського факультету Пряшівського університету. Бути пенсіонером – це не право, а привілей. Не старіє той, хто зберігає здатність бачити красу. Ще менше – той, хто вмів не лише бачити красу, а й творити її. Випускни-

ки Університету третього віку, які беруть участь у виставці, доводять нам це, і саме тому вони, за словами їхнього викладача С. Мігалика, є винятковими.

Ян Маріан Маргулик, один з художників, який брав участь у виставці, наприкінці відкриття промовив від імені всіх: «*Vita brevis, ars longa – Мистецтво вічне, життя ко-*

ротке». Цей вислів Гіппократа став відправною точкою для групи «до-зріваючих», які усвідомили, що вони не можуть обирати, скільки років прожити, але вони можуть обирати, скільки життя вони можуть дати своїм рокам. І життя для дозріваючих – це простір, де в буденності днів вони шукають красу, добро... в нашій владі це є здатність мріяти, не здаватися, творити, любити життя, вміння бути вдячними за кожен день буття в безмежності Всесвіту і часу... Ми живемо доти, доки в нас живе любов...». Він також додав, що художники цінують можливість виставлятися в університетському містечку Пряшівського університету.

З музичною програмою на відкритті виступили студентки кафедри музики Інституту музики та образотворчих мистецтв ФФ ПУ Юлія Петрушова, Міріам Кухарова, Лівія Фенякова, Леся Сидір і Ленка Шофранкова, які своїм співом підкреслили поезію експонованих фотографій і порадували не тільки авторів виставки.

Виставка буде відкрита в Університетській бібліотеці ПУ до 8 листопада 2024 року.

Анна ПОЛАЧКОВА,
пресекретар ПУ.

За стандартами НАТО: як Україна захищає культурну спадщину у великій війні

Знищення ознак ідентичності української нації – це стратегічна мета російської агресії. Культура є безпосереднім об'єктом нашого ворога. Це той унікальний випадок, коли з часів Другої світової війни культурні об'єкти є не супутніми втратами, а безпосередніми воєнними цілями.

Масштаб та умисний характер злочинів РФ проти української культури змушує міжнародну спільноту поступово робити очевидні висновки. Ще весною 2023 року міжнародна група юристів на замовлення комітету з культури Європейського Парламенту представила дослідження, встановивши, що культурна спадщина є прямою військовою цілью з ідеологічних міркувань агресора. У червні цього року Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла резолюцію, у якій чітко визначила, що знищення культурної спадщини та стирання культурної ідентичності в Україні є воєнними злочинами, злочинами проти людяності та свідчать про намір знищити українську національну ідентичність – що є ознакою злочину геноциду.

Тому ставлення українців до своїх культурних цінностей під час війни має відрізнятися. Захист культури є безпосереднім завданням Сил Оборони України, а Міністерство оборони має забезпечити виконання такого завдання необхідними ресурсами.

Такий ресурс є, до того ж, він унікальний для України і за характеристиками перевищує аналоги, наявні у партнерів. Українські військові використовують систему ситуаційної обізнаності «Дельта» (DELTA). В історії України це перший випадок, коли військова система пройшла сертифікацію за стандартами, які використовуються в країнах НАТО.

«Дельта» – це розвинена і захищена електронна мапа, головне завдання якої – забезпечувати українських захисників актуальними і перевіреними даними про ворога для планування, організації та ведення бойових дій. За даними Мініборони, за допомогою «Дельти» було знищено техніки ворога на \$15 млрд.

Це основне, однак, не єдине завдання, що виконує «Дельта». Ця система дозволяє захищати культурну спадщину. Інструмент містить інформацію про розташування культурних об'єктів, яку військові мають враховувати під час планування своїх операцій. Ще на початку повномасштабного вторгнення об'єднання культурних дієвців Ukrainian Heritage Monitoring Lab ініціювало укладення переліку культурних об'єктів, що були нанесені на цифрову мапу Дельти. Крім того, система Дельта містить ще один шар, на який наносять інформацію про пошкоджені культурні об'єкти. Робоча група Командування

Сил ТРО, створена 2022 року для документування російських злочинів на лінії бойового зіткнення, створила в Дельті окремий шар з матеріалами документування порушень міжнародного гуманітарного права щодо культурної спадщини.

Таким чином Україна виконує Гаазьку конвенцію Про захист культурних цінностей в умовах збройного конфлікту 1954 року. Цей документ зобов'язує сторони, які воюють, забезпечити поінформованість військових про розташування культурних об'єктів та вживати заходів для їх збереження. Завдяки системі Дельта Україна виконує Конвенцію на кілька рівнів вище.

Чому це важливо?

Повторюся: культурні цінності та дієвці культури не є супутніми втратами у цій війні. Українська культура є стратегічною цілью, російські військові системно та цілеспрямовано атакують українські пам'ятки, намагаючись стерти нашу пам'ять.

Дельта може стати ефективним інструментом для розслідування злочинів, що вчиняють росіяни в Україні

Переважаючі воєнні злочини вчиняються в зоні ведення бойових дій чи на окупованих територіях. Проблема полягає в тому, що слідчі Національної поліції, СБУ та представники прокуратури не мають доступу до цих територій протягом тривалого часу. Докази знищуються, тож перспектива засудження росіян стає примарною.

Застосування системи Дельта може вирішити цю проблему, адже система забезпечить правоохоронцям віртуальний доступ до місця вчинення злочину в будь-який момент. Дані, які зберігаються в системі, можуть і мають бути використані для цілей кримінальних проваджень. Крім того, Дельта може істотно прискорити комунікацію правоохоронців із військовими та розвідкою для встановлення обставин злочину.

Використання системи Дельта для документування злочинів проти культурної спадщини відкриває нові перспективи для міжнародного правосуддя. Ця система може стати одним із ключових інструментів для майбутніх судових процесів над російськими військовими злочинцями не тільки в українських судах, але й на міжнародній арені. Ці технології дають Україні унікальну можливість надати світу незаперечні докази системних злочинів проти культурної спадщини, що посилює аргументи на користь притягнення керівництва РФ до відповідальності за злочин геноциду на культурній основі.

**Віталій ТИТИЧ,
Українська правда.**

Три особистості та одна установа отримують Премію ПСК

Крайові депутати визначилися з лауреатами Премії Пряшівського самоврядного краю 2024 року. Вони отримали найвищу крайову нагороду через два місяці на урочистому вечорі. З 24 пропозицій громадськості депутати остаточно обрали трьох осіб та одну установу. Це сталося на засіданні Представницької ради ПСК у понеділок (14 жовтня).

Цього року лауреатами премії стали монс. Ян Маєрник, священник у Святій Землі за багаторічну духовну опіку і віддане служіння паломникам у Святій Землі, а також власник ресторану *Salaš u Franku* Норберт Франк за віддану і творчу роботу в галузі гастрономії в Пряшівському краї і Словаччині протягом усього життя.

Лауреатом Премії ПСК також став посмертно Одрей Марадик, лейтенант Державної поліції в Пряшеві, Праведник народів світу. Край вручить йому нагороду за мужність і відданість справі порятунку несправедливо переслідуваних, за те, що він ціною власного життя рятував несправедливо переслідуваних. Останнім лауреатом Премії є Малопольське воеводство. Його представники отримують нагороду за багаторічну дружбу та партнерство, надзвичайну відданість розвитку трансграничного співробітництва, гуманітарну допомогу та інтенсивну підтримку у розбудові добробуту в обох прикордонних регіонах.

ПСК.

▲ Куратор виставки Яро Ондо.

▲ Ян Маріан Маргулик, вліво Петер Галько.

Найбільше представлені художні фотографії – пейзаж, архітектура, портрет, але є й репортажні світлин.

Дата відкриття виставки – початок жовтня, місяця поваги до людей похилого віку – була обрана організаторами виставки не випадково. «Чотирнадцять випускників Університету третього віку Пряшівського університету – Лео Баняк, Йозеф Ієфферт, Антон Грічан, Владо Іванко, Владо Коллар, Міро Костельник, Петер Костельник, Петер Краловенський, Ладіслав Лукач, Ян Майгер, Ян Маріан Маргулик, Станіслав Мігалик, Карол Новак, Ігор Плучинський, Ірко Салцман, а також їхній викладач і професійний фотограф

▲ Учасники виставки.

Календар

1.11.1944 р. – помер у Львові глава Української греко-католицької церкви, митрополит Андрей Шептицький (80). Народився 29.7.1865 р.

1.11.1934 р. – народилася в Пчолиному Снинського округу публіцист, громадсько-культурний діяч, довгорічна редакторка Української студії Словацького радіо в Пряшеві Ганна Галечка (90). Померла 20 травня 2022 р.

3.11.1784 р. – народився чеський художник Антонін Манес (240). Помер 23.7.1843 р.

3.11.1894 р. – народився в Україні педагог, літературознавець, історик церкви Євген Недзельський (130). Помер 27.5.1961 р. в Празі.

7.11.1924 р. – народився в Порачі Списьконововеського округу письменник Степан Ганущин, автор збірок оповідань «Високі сходи» (1974), «Оповідання» (1981), «Евакуація» (1988), «Vysoké schody» (1989), «Nerestná Magdaléna» (2000), «Ušej Andreas» (2004), автор радіоп'єс (100). Помер 6.2.2005 р.

9.11.1794 р. – помер український просвітник, філософ і поет Григорій Сковорода (230). Народився 3.12.1722 р.

9.11.1914 р. – народився в Каміонці Старолюбнянського округу учитель, громадський діяч Михайло Лихвар (110). Помер 12.6.1965 р. в Братиславі.

9.11.1944 р. – народився в Шапінці Свидницького округу карикатурист Федір Віцо (80).

10.11.1759 р. – народився німецький поет, драматург, літературний кри-

тик та історик Фрідріх Шіллер (265).

Помер 9.5.1805 р.

10.11.1919 р. – народився в Орябині Старолюбнянського округу герой Американської армії Михайло Стренк (105). Помер внаслідок поранень 1.3.1945 р. у війні з японцями і похоронений на Арлінгтонському національному цвинтарі у Вашингтоні, де похоронені найвизначніші американці.

13.11.1889 р. – народився видатний український письменник-гуморист Остап Вишня (135). Помер 28.9.1956 р.

13.11.1914 р. – народився в Чертіжному Меджилабірського округу педагог, церковний діяч Петро Кернашевич (110). Помер 29.12.1985 р. в Лученці.

16.11.1919 р. – народився в Осієку композитор, колишній диригент ПУНА Ярослав Покорний (105). Помер 7.10.1996 р. в Штрбі.

19.11.1819 р. – у Спиській Капітулі було відкрито першу вчительську семінарію в габсбурзькій монархії, яка дбала про національне виховання вчителів (205).

19.11.1789 р. – народився на Мукачівщині педагог, мовознавець, історик Михайло Лучкай (235). Помер 3.12.1843 р. в Ужгороді.

19.11.1924 р. – народився в Чертіжному Меджилабірського округу педагог, художник Павло Маркович (100). Помер 6.11.2006 р.

19.11.1944 р. – німецькі фашисти спалили партизанське село Токаїк і розстріляли всіх чоловіків (80).

21.11.1754 р. – народився церковний та культурний діяч, перший єпископ Пряшівської єпархії Григорій Таркович (270). Помер 16.1.1841 р. в Пряшеві.

21.11.1919 р. – розстріляний у Ки-

єві денікінською контррозвідкою український поет Василь Чумак (105). Народився 7.1.1901 р.

21.11.1919 р. – народився у Вишньому Верлиху Свидницького округу педагог, громадсько-культурний діяч Михайло Новак (105). Помер 7 червня 2015 р. в Кошицях.

22.11.1764 р. – своїм указом Катерина II ліквідувала гетьманство в Україні (260).

24.11.1884 р. – помер український поет, автор вірша «Рідна мова» Григорій Воробкевич (140). Народився 10.1.1838 р.

26.11.1934 р. – помер український історик, державний і політичний діяч Михайло Грушевський (90). Народився 29.9.1866 р.

25.11.1974 р. – помер у Братиславі поет, прозаїк, драматург Василь Гренджа-Донський (50). Народився 23.4.1897 р. у Воловоому (нині Міжпр'я) на Закарпатті.

25.11.1914 р. – народилася на Закарпатті колишня актриса УНТ в Пряшеві Варвара Попович (110). Померла 17.4.1997 р.

26.11.1944 р. – в Мукачеві прийнято Маніфест про возз'єднання Закарпаття з Україною (80).

28.11.1959 р. – в Кошицях було відкрито Університет ім. П. Й. Шафарика (65).

29.11.1899 р. – народився український письменник Григорій Косинка (120). Розстріляний НКВС 15.12.1934 р. Посмертно реабілітований.

29.11.1919 р. – помер український філолог, природознавець, письменник, дослідник мови русинів-українців Іван Верхратський (105). Народився 24.4.1846 р.

Сторінки минулого (116)

ВИШНІЙ КРУЧІВ – VYŠNÝ KRUČOV (окр. Бардіїв)

Сьогодні з трудом припускаємо, що ще в 1930 роках в наших краях більшість населення складало українське населення. Для прикладу наводимо дані перепису населення 1930 року, який було здійснено в незрівнянно демократичніший з колишньою Угорщиною Чехословаччині. Офіційна статистика українське населення наводила як особи руської національності (ruskej národnosti).

Наводимо села, в яких наша людність на Бардіївщині складала абсолютну більшість за національністю: Андрийова (418), Бехерів (638), Біловежа (475), Боглярка (235), Березівка (102), Цигелка (434), Шариське Чорне (479), Фричка (279), Герлахів (415), Грабське (484), Лівівська Гута (239), Гутка (232), Ялинки (165), Хмельова (661), Криве (241), Крижі (252), Кружлів (397), Курів (552), Липова (116), Луків (531), Лівів (296), Мальців (769), Микулашова (345), Ондавка (147), Ортутова (210), Петрова (399), Нижня Полянка (247), Вишня Полянка (211), Реґетівка (243), Рясів (355), Снаків (480), Стебник (519), Шашова (185), Нижній Тварожець (433), Вишний Тварожець (242), Варадка (198), Венеція (169). Ще більшу кількість склали віряни церкви східного обряду.

До сіл, в яких русини-українці проживали в абсолютній меншині, є Вишний Кручів. Словацький вчений і картограф Я. М. Корабинський в своєму лексиконі сіл (1786) наводить назву села як Krucščo, але не наводить релігійну приналежність жителів села. Лише наступні переписи населення 1880, 1890, 1900 і 1910 років розкривають, що більшість жителів склали євангеліки а.в., які проживали разом з римо-католиками, але і греко-католиками, які тут склали меншину.

Статистика реєструє присутність руської людності у Ви-

шньому Кручіві тільки в 1890 році (тоді їх було 18 осіб), але кількість віруючих церкви східного обряду протягом багатьох років було порівняно стабільною і коливала від 16 до 20 осіб. Проте перепис населення 2021 року показує, що у Вишньому Кручіві з 151 жителя всі словацької національності (150), за винятком однієї особи польської національності. Перепис фіксує вже лише 2 особи, які заявили, що вони греко-католики. І цей приклад доводить прискорений процес асиміляції нашої людності, якщо вона опиняється в меншині. Останніми роками по всьому регіону розвиток йде на користь населення ромського походження.

Історичні назви села: Kruchow (1391), пізніше Cruchan (1414), Krucšov (1773), Krucsch (1786), Vyšný Kručov (1946); по-мадярськи Krušó, Krušó.

Історик Фердинанд Уличний пише, що перша письмова згадка про Вишний Кручів датується 1438 роком. Зазначає, що село Вишний Кручів існувало вже до 1438 року. Хоча в основі назви, безсумнівно, лежить особове ім'я або прізвище Кручо, сама назва не дає чіткої відповідної точки для визначення походження назви села. Однак про місцевого шолтиса не збереглося жодних відомостей, а в 16 столітті тут були вже рихтарі. Наприкінці 16 століття Кручів був невеликим селом з кріпацьким населенням.

Існує розходження в поглядах істориків про першу письмову згадку про село. Краєзнавчий словник сіл Словащини наводить 1391 рік. А далі зазначено, що у 1410 р. село стало безлюдним (існувало лише одне домогосподарство). Після заселення у 1427 році тут було 17 дворів. З 1414 року село входило до Маковицького панства. У 1787 році тут був 21 будинок і 157 жителів, у 1828 році – 32 будинки і 239 жителів, які були сільськими господарями та садівниками.

-мі-

Що таке «чичері»: мало хто знає точне значення

Більшість з нас, напевно, чули пісню, у якій звучать слова: «Ой, Марічко, чичері, розчеши мені кучері». Але не усі знають, що означає слово «чичері». Навіть у словниках його важко відшукати.

Але якщо знати справжнє значення цього слова, відома пісня заграє новими барвами. Що саме означає цей термін, розповіла автор і ведуча програми «Правильно українською» на «Радіо Трек» Ольга Багній.

«Ой, Марічко, чичері, розчеши мені кучері». Ви точно чули цю пісню. Можливо, навіть замислювалися над тим, що ж таке чичері. Можливо, ви не побачите цього слова у словниках, але у Карпатах так називають холодні поривчасті вітри (в перекладі на словацьку мову – studený nárazový vietor). Тому то хлопець і просить Ма-

річку розчесати йому кучері», – зазначила Багній.

Також вона пояснила, що правильний літературний наголос у слова кучері падає на літеру «у» – «кУчері».

«Але ж ми знаємо, що у піснях можна», – додала Багній.

Главред.

Від редакції: На сході Словащини ця українська пісня дуже поширена як серед русинів-українців, так і серед словаків. Ця пісня присутня в репертуарі груп Perfect, Stropkoviani і дальших. Група Perfect замість українського слова *diviti* дає перевагу слову *viditi*. Група Stropkoviani теж втручається в текст пісні і в неї замість Марічки появилася Ганічка. На свій лад подає пісню (v modernej (dance) úprave) Домінік Кропіляк (Kropilák). Радує, що українська пісенна стихія тут постійно живе.

Іноземна фірма купила 620 гектарів лісу на Лаборецькій верховині, хоче експортувати деревину

Щоденна словацька преса принесла вістку, FLE Forest GmbH, іноземна компанія, що базується в Австрії, підтвердила свій вихід на ринок лісового господарства Словащини своїм першим придбанням лісу на сході Словащини.

Як повідомила компанія, вона придбала 620 гектарів лісу в Снинському окрузі в хотарі села Длгнад-Цірохоу в місцевості Лаборецька верховина.

«Ця угода є ще однією віхою нашої бізнес-стратегії, яка виводить нас на ринок лісових інвестицій у Словачині», – сказав Олександр Клафський, керуючий партнер FLE GmbH.

Переважають дуб, бук і граб

За словами фірми FLE, це важлива віха в їхній інвестиційній стратегії, яка зосереджена на створенні

диверсифікованого портфеля на усталених європейських лісових ринках.

Водночас, цей крок має на меті зменшити потенційні ризики, такі як коливання цін на деревину та можливі наслідки зміни клімату.

У компанії додали, що нещодавно придбаний ліс на сході Словащини характеризується майже виключно листяним складом з такими основними породами, як дуб, бук і граб.

«Ліс може похвалитися різноманітним діапазоном вікових класів, від нещодавно відновлених природним шляхом ділянок до зрілих порід, готових до вирубки. Така структура є нетиповою для словацьких лісів і надає унікальну можливість час від часу регулювати вихід деревини, зосереджуючись на вирубці старих дерев», – пояснили в компанії.

Хочуть заготовляти деревину на засадах сталого розвитку

Іноземна компанія також додала, що нещодавно придбаний ліс розташований на пологих пагорбах в кінці долини і є легкодоступним для лісгосподарських робіт.

«Близькість до національної автомагістралі та залізничного вантажного терміналу забезпечує безперешкодне та екологічно чисте транспортування», – зазначили в FLE, додавши, що вони будуть заготовляти деревину лише збалансованими темпами.

Компанія додала, що не планує переробляти заготовлену деревину в Словачині і не відповіла на питання про подальші плани щодо розширення площі лісів у Словачині.

КВ

Українець стане наймолодшим кардиналом Ватикану

Український священник стане кардиналом у Ватикані. Йдеться про Миколу Бичка, єпарха Мельбурнської єпархії Петра та Павла УГКЦ в Австралії.

Про це повідомляє Vatican News. Папа Римський Франциск оголосив про намір 8 грудня провести консисторію, тобто спеціальну нараду кардинальської колегії, щоб призначити нових кардиналів.

«Іхне походження виражає вселенськість Церкви, яка не перестав звичати милосердну Боже любов до всіх людей на землі. Включення нових кардиналів до складу Римської дієцезії також виявляє нерозривний зв'язок між Петровою Столицею та місцевими Церквами, розкиданими по всьому світу», – сказав він 6 жовтня.

Також Франциск оголосив іме-

на 21 нового кардинала, серед яких є українець.

Як відомо, кардинали в католицькій церкві є високопоставленими священнослужителями, які допомагають Папі керувати справами церкви. Кардинал є другим за значущістю званням після Папи Римського і можуть управляти великими єпархіями або бути радниками понтифіка. Також вони беруть участь у виборах нового Папи.

За даними на вересень 2024 року у світі налічувалося 236 кардиналів, а їх кількість відрізнялася в різні періоди історії.

Микола Бичок народився у Тернополі 13 лютого 1980 року. З 2015 року служив на парафії у Ньюарку (США), а з 2020 року очолює Мельбурнську єпархію УГКЦ. Варто зазначити, що нову посаду Бичок отримує у 44 роки,

що зробить його наймолодшим із нинішніх кардиналів.

Це не перший випадок, коли вихідці з України одержують подібну посаду у Ватикані. Наприклад, одним із найвідоміших українських кардиналів був голова УГКЦ (2001–2011) Любомир Гузар.

Як відомо, у Папи Римського вельми неоднозначна позиція щодо російського вторгнення в Україну. Наприклад, у березні він казав, що Україна має мати мужність підняти «білий прапор». За його словами, Києву слід домовитися про припинення війни, оскільки «найсильніший той, хто може вчасно почати вести переговори». Цю заяву розкритикували як у керівництві України, так і багато лідерів західних країн.

Експерт, 6.10.2024 р.

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR

zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 74. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 450 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlačie: Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 74. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.